

SUSTAINABILITY- A SAFE APPROACH TO ACHIEVING POSTMODERN EDUCATION

SUSTENABILITATEA- UN DEMERS SIGUR ÎN CULTIVAREA EDUCAȚIEI POSTMODERNE

Alina SUSLENCO¹

Abstract

This work represents an analytical foray into the opportunities to achieve postmodern education by cultivating sustainability as a decisive factor in animating this process. Postmodern education is a new, digitized, interactive, student-focused education, focused on infiltrating the teaching process of digital teaching methods, techniques, and the use of digital technologies that make the cooperation between student and teaching staff more efficient. Since we are in a post-modern society, education must shed its coat of modernism and step firmly on the path of postmodernism, which will help develop a responsible and educated society that cares for the future of society. The research methodology focused on the use of the following methods: analysis, synthesis, induction, deduction, abduction.

Key-Words: *sustainability, postmodern education, university, sustainable university, innovative changes.*

Jel: Q01, Q56, I23

Introducere

Universitățile sunt adevărați vectori ai schimbării, valorificând potențialul uman și contribuind decisiv la creșterea competitivității domeniului universitar. Universitățile creează competențe și valori umane, implantându-le tinerilor specialiști, care pledează pentru valorificarea potențialului inovațional, dezvoltarea de metode de predare inovatoare, implementarea de noi tehnologii.

Teoria și practica educației este întemeiată, în mod tradițional, pe modernism, în ceea ce privește ipotezele și idealurile acelei categorii de gândire.

De exemplu, educația ca mijloc de transmitere a modelelor rațiunii critice, libertatea individuală, iar progresul sunt toate parte a modernismului (Lash, 1990). În mod similar, conceptul de student ca individ automotivat, autodirijat și rațional este, la fel, o perspectivă modernistă. Cu toate acestea, mulți dintre acești factori sunt criticați de către perspectiva postmodernistă.

Postmodernismul subliniază construcția unui individ sub impactul factorilor externi (limbaj, contexte), distinctivi de sursele adevărului și rolul dorințelor inconștiente. În plus, postmodernismul provoacă direct conceptele, abordările, procesele existente, structurile și ierarhiile cunoștințelor.

Conținut

Dintr-o perspectivă modernistă, rolul educației este de a ajuta studenții să-și realizeze potențialul ca agenți auto-direcționați și auto-motivați, astfel încât să devină indivizi complet autonomi și capabili (Lash, 1990). Aceasta implică modelarea din perspectivă subiectivă a studenților.

Din perspectiva postmodernistă, acest rol al educației este unul problematic. Ca urmare, postmodernismul influențează discuțiile și deciziile cu privire la curriculum, pedagogie, organizarea structurală și rolul cadrului didactic, dar o face într-un mod în care acestea sunt adesea nevăzute sau

¹ Conf.univ.dr., Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți, Republica Moldova. E-mail: alina.suslenco@mail.ru

subtile. Prin urmare, ideile postmoderniste devin încorporate în dezbaterile din domeniul educațional.

Educația postmodernă este influențată de o multitudine de factori externi, precum:

1. *Schimbările inovatoare în procesul educațional* – educația postmodernă este o educație adaptivă, la o multitudine de factori, precum: învățământul la distanță, învățământul online, cercetarea cross-disciplinară, focusarea pe problemele globale ale societății, necesitatea asigurării de soluții prompte și eficiente de depășire a provocărilor. Educația postmodernă încearcă să elucideze modalități concrete de depășire a principalelor provocări cu care se confruntă societatea. Astfel, asigurarea echilibrului economic-social-de mediu devine o preocupare a educației postmoderne ce impune schimbări în cadrul sistemelor educaționale moderne.
2. *Tehnologiile informaționale* – tehnologiile informaționale au adus o contribuție deosebită sistemului educațional, dat fiind faptul că, drept urmare a implementării diferitor tehnologii informaționale, au apărut așa elemente ale educației postmoderne precum: e-learningul, e-tutoringul, educația interculturală etc., care au spart stereotipurile și au necesitat o remodelare urgentă.
3. *Motivația actorilor educaționali* – dacă acum zeci de ani în urmă actorii educaționali erau motivați de necesitatea de a studia, descoperi noi domenii, de a se implica în activități de cercetare, la moment, ca urmare a dezvoltării societății, actorii educaționali devin motivați cu dificultate, oferindu-li-se diferite perspective în alte domenii.
4. *Contextul creat la nivel de țară* – fiecare țară, în funcție de nivelul de dezvoltare macroeconomică, de politicile educaționale implementate, încearcă să se adapteze la noile contexte și să genereze noi modele ale educației postmoderne, care se diferențiază major de principiile educației moderne.

Un alt factor care a manifestat un impact decisiv asupra sistemului educațional a fost pandemia. Postmodernizarea spațiului educațional în pandemie a condus la un tip mixt de modele interne și europene de educație, punctând necesitatea unor noi reforme, pierderea valorilor învățământului modern, crizele profesionale ale personalului didactic și crizele dezvoltării profesionale ale viitorilor specialiști.

În acest sens, este important să găsim modalități de conservare a celor mai bune tehnologii de optimizare și a scenariilor semnificative pentru modernizarea procesului educațional în hiperspațiul deschis al instituțiilor de învățământ superior național și european. Realitățile postmoderne ale educației au recunoscut prioritatea procesului de învățare față de rezultatele acestuia, importanța prestării competente a serviciilor educaționale, în centrul cărora se află un anumit actor de învățare, cu nevoile sale sociale și cu anumite resurse personale disponibile în desfășurarea activităților educaționale și profesionale. Educația postmodernă, în perioada de pandemie, a condus la consolidarea învățământului la distanță ca model pedagogic deschis de educație, folosind instrumente informaționale moderne, pentru a asigura interacțiunea tuturor participanților la procesul de învățare.

Introducerea sistematică și în timp util a tehnologiilor informaționale moderne în învățământul online, inclusiv rețelele sociale de comunicații informaționale, disponibilitatea testării computerizate a abilităților cognitive ale actorilor educaționali, desfășurarea cursurilor la distanță, manuale electronice și conferințe științifice online sau comunicare interactivă între studenți și profesori pe platformele MOODLE, prin e-mail, programul SKYPE, sau instrumentele platformei ZOOM, GOOGLE MEET, CISCO WEBEX și actualizarea constantă a diverselor tehnologii metodologice pentru implementarea învățământului la distanță, sunt componente integrante ale *modelului postmodern de educație*.

Sistemul postmodern de învățământ nu poate fi numit independent, adică nu este lipsit de cele mai bune tradiții ale modelului clasic sau modern de învățare, în plus, combină tehnologiile pedagogice tradiționale și inovatoare ca doi vectori metodologici și aplicați interconectați, dar totodată diferiți.

În același timp, construcțiile teoretice complexe privind scopurile educației și funcția procesului de învățământ și-au pierdut din valoare; în schimb, clienții educaționali au sarcini și oportunități semnificative de a studia pe tot parcursul vieții datorită serviciilor educaționale la distanță, precum și de a se autoactualiza în mai multe domenii profesionale, printr-o combinație de muncă și studiu, economisind timp fără deplasarea în spațiu și resursele obținute.

Educația postmodernă, ca factor al învățării inovatoare, are intenția de a pregăti nu doar „omul care știe”, ci și „omul care acționează” în determinarea raportului dintre reproductiv și productiv, activ și creativ.

Problema dezvoltării inovațiilor educaționale este relevantă, deoarece provoacă o rezonanță socială și științifică largă, crește eficacitatea procesului educațional. Tehnologiile inovatoare utilizate în sistemul de învățământ superior sunt considerate ca modelatoare de către profesor, care ține cont de conținutul, formele și metodele procesului de învățământ în conformitate cu scopul stabilit cu utilizarea noutății. În practica activităților educaționale ale universităților moderne, sunt utilizate astfel de tehnologii de învățare ca: învățare diferențiată, învățarea bazată pe probleme, contextuală, tehnologia informației, învățarea orientată spre personalitate (Bondarchuk, 2020).

Procesul inovator al învățării în învățământul economic arată că problema reformării educației este legată de găsirea unor noi modalități eficiente de organizare și implementare, inovare în educație. Calitatea instruirii va crește semnificativ odată cu introducerea unor astfel de tehnologii. Se va putea implementa învățământul la distanță și diverse modele moderne de învățare: e-learning (e-learning); m-learning (învățare mobilă), blended-learning (învățare combinată), flipped-learning (învățare inversată) (Gurevich et al., 2015).

În contextul cultivării educației postmoderne, sustenabilitatea devine o competență, o resursă, dar și o forță ce trebuie cultivată la toate nivele. Universitățile care tind să se alinieze la educația postmodernă, sunt obligate să introducă schimbări în activitatea lor, să se conformeze mediului dinamic, să dea dovadă de flexibilitate, competitivitate și sustenabilitate.

Una dintre schimbările pe care universitățile, în calea lor spre sustenabilitate ar trebui să le introducă, sunt schimbările inovaționale, care reprezintă un demers sigur spre atingerea sustenabilității mediului universitar. Considerăm că schimbările inovaționale sunt extrem de necesare într-o societate a inteligenței și competitivității, în contextul implementării managementului sustenabilității universitare.

În opinia noastră, *schimbările inovaționale sunt acea categorie de schimbări care implică implementarea de noi metode, tehnologii, platforme de învățare, inovații în învățământul superior, în vederea creșterii competitivității și sustenabilității universităților, fundamentate pe o cultură inovațională, prin implicarea tuturor membrilor comunității academice.*

Schimbările inovaționale în universități reprezintă un imperativ în secolul XXI, secol al inteligenței, dinamismului, tehnologiilor, inovațiilor, secol care modelează activitatea instituțiilor de învățământ superior și le obligă să cerceteze, să inoveze, să dezvolte noi platforme în vederea creșterii competitivității lor.

Necesitatea implementării schimbărilor inovaționale în procesul de învățământ a fost accentuat de criza pandemică, unde universitățile au trebuit să identifice rapid soluții viabile de depășire a provocărilor aduse de pandemie.

În Republica Moldova, în ultimii 12 ani, se evidențiază o dinamică de reducere a universităților, de la 33 de instituții în anul 2011, la 24 de instituții, în anul 2022. Instituțiile de stat, s-au redus de la 19 unități, în anul 2010, la 16, în anul 2022, dar cele private s-au redus de la 14 instituții, în anul 2010, la 9, în anul 2022, sau cu 35%.

Din datele tabelului, deducem că dinamica numărului de studenți la instituțiile din Moldova este și ea în descreștere, urmând un trend negativ pentru perioada 2011-2022, de la 107813 studenți

în anul de învățământ 2010-2011, la 89529 de studenți în anul 2014-2015, înregistrându-se o scădere cu 17%, ca în anul 2021-2022 să ajungă la 59647 de studenți sau cu 34% față de anul 2015 și cu 45%, față de anul 2010-2011. Acest lucru este explicat prin rata natalității scăzută, prin plecarea tinerilor peste hotare și încadrarea în instituțiile de învățământ de acolo și migrația tinerilor în vederea reîntregirii familiilor.

Tabelul 1. Dinamica instituțiilor de învățământ superior din Moldova, 2010-2022.

Indicatori	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17 /18	18/19	19/20	21/22
Numărul total de instituții	33	34	34	32	31	31	30	29	29	24	24
Numărul de instituții de stat	19	19	19	19	19	19	19	19	19	16	16
Numărul de instituții nestatale	14	15	15	13	12	12	11	10	10	8	8
Numărul de studenți total	107813	103956	102458	97285	89529	81669	74726	65543	60608	59033	59647
dintre care femei	61202	58576	57371	55067	51496	47217	42828	38054	35091	34443	35049
dintre care bărbați	46611	45380	45087	42218	38033	34452	31898	27489	25517	24590	24598
Studenți din instituțiile de stat	88791	84946	83008	78919	72474	66938	62108	55341	50620	50200	57228
Studenți din instituțiile private	19022	19010	19450	18366	17055	14731	12618	10202	9988	8833	2419

Sursa: Biroul Național de Statistică, 2022

Analizând dinamica studenților din Republica Moldova încadrați în perioada 2011-2022 în universitățile de stat, se proiectează un trend negativ pentru întreaga perioadă de analiză. Astfel, dacă în anul 2010-2011 în instituțiile de stat își făceau studiile 88791 de studenți, atunci în anul 2014-2015 numărul lor s-a redus cu 18,4%, ajungând la 72474 de studenți, ca la nivelul anului 2021-2022 numărul lor să ajungă la 57228 de studenți, înregistrându-se o scădere cu 35% față de anul 2014-2015 și cu 36% față de anul 2010-2011.

Totodată, analizând dinamica studenților încadrați în instituțiile de învățământ superior private, putem observa că, și aici se înregistrează un trend negativ, de la 19 022 studenți în anul 2010-2011, la 17 055 studenți în anul 2014-2015, ca în anul 2021-2022 să ajungă la 2419 studenți, sau cu 86% mai puțin decât în anul 2014-2015 și cu 87,3% față de anul 2010-2011.

În tabelul 2, am redat repartizarea absolvenților după categoria de universități statale sau nestatale. În perioada 2010-2021, dinamica absolvenților instituțiilor de învățământ superior din Moldova înregistrează un trend negativ, de la 28 408 absolvenți, în anul 2010, la 24 274 de absolvenți în anul 2015, ca în anul 2021 să ajungă la 14084 de absolvenți. Aceasta demonstrează că numărul absolvenților a scăzut în anul 2021 cu aproximativ 40% față de anul 2015 și cu aproximativ 50% față de anul 2010.

Atât absolvenții de la instituțiile de stat, cât și cei de la instituțiile nestatale, înregistrează un trend negativ. Absolvenții din instituțiile de stat, în perioada 2010-2020, au înregistrat o tendință descrescătoare, de la 22370 de absolvenți în anul 2010, la 18867 de absolvenți în anul 2015, ca în anul 2020 să ajungă la 12108 absolvenți, remarcându-se o scădere cu 36%, față de anul 2015 și cu 46% față de anul 2010.

Tabelul 2. Repartizarea absolvenților instituțiilor de învățământ superior după categoria de instituție statală sau nestatală, 2010-2021.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Total	28408	27788	26730	24848	24274	23630	21886	19943	18142	16266	14650	14084
Statale	22370	22111	21548	20105	19649	18867	17632	16228	14945	13267	12108	11653
Nestatale	6038	5677	5182	4743	4625	4763	4254	3715	3197	2999	2542	2431

Sursa: Biroul Național de Statistică, 2022

Pe de altă parte, același trend negativ îl observăm și la absolvenții instituțiilor nestatale, unde, în anul 2010, s-au înregistrat 6038 de absolvenți, ca în anul 2015 să se reducă la 4763 de absolvenți și în anul 2021 numărul lor total să ajungă la 2431 de persoane. Se constată că, în anul 2021, numărul absolvenților s-a redus cu 47% față de anul 2015 și cu 58% față de anul 2010.

În tabelul 3, am redat dinamica numărului de studenți total și al celor înmatriculați după forma de finanțare a studiilor la buget sau contract.

Tabelul 3. Dinamica numărului de studenți total după forma de finanțare a studiilor, 2011-2022.

	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18	18/19	19/20	20/21	21/22
Numărul de studenți, total	88791	84946	83008	78919	72474	66938	62108	55341	50620	47745	49549	50197
buget	30907	29175	28340	28098	27470	26669	25872	23260	21883	20754	21735	21760
contract	57884	55771	54668	50821	45004	40269	36236	32081	28737	26991	27814	28437
Înmatriculați, total	23128	23018	23086	22417	20501	20939	18990	16459	15858	16599	18143	17444
buget	9527	9381	10241	10263	9807	9348	9029	7300	7595	7662	7728	7608
contract	13601	13637	12845	12154	10694	11591	9961	9159	8263	8937	10415	9836

Sursa: Biroul Național de Statistică, 2022

În baza datelor prezentate în tabelul 3., deducem că, în perioada 2011-2021, numărul total de studenți s-a redus de la 88791 de persoane, în anul 2011, la 72474 de persoane, în 2015 ca în 2021 să ajungă la 49549 de persoane. Observăm, de asemenea, că în 2021 s-a înregistrat o descreștere a numărului de studenți cu 32% față de anul 2015 și cu 45% față de anul 2011. Putem remarca faptul că, în ultimii 2 ani, datorită pandemiei, numărul total al studenților a crescut ușor, de la 47745 de studenți, în anul 2019-2020, la 49549 de studenți, la nivelul anului 2020-2021.

Pandemia a modificat stereotipuri, a modificat valori, a punctat necesitatea de adaptare a instituțiilor de învățământ superior într-un nou context. Implementarea învățământului online, a devenit o salvare pentru universitățile din întreaga țară. Deși nepregătită, comunitatea academică a infiltrat noi metode de predare interactive, a utilizat platformele de promovare a orelor precum Google Meet, Teams, Cisco Webex etc. Totodată, trebuie să remarcăm faptul că, atât studenții cât și cadrele didactice s-au confruntat cu dificultăți enorme care solicitau acțiuni prompte, rapide, eficiente care ar asigura calitate în desfășurarea procesului educațional. Cercetând rezultatele unui studiu desfășurat în cadrul Academiei de Studii Economice a Moldovei în perioada octombrie 2021, în rândul a 221 de studenți de la specialitatea Business și Administrare, studenții, în mare parte, sunt satisfăcuți de învățământul online, fapt notat de 42% dintre respondenți. Totodată, 81% au notat că s-au adaptat ușor la noile exigențe aduse de pandemie, dar și la noile modificări din sistemul de învățământ superior (Solcan, 2021).

Pe de altă parte, 26% dintre studenți au notat că motivația lor, în contextul învățământului online a crescut, pe când 39% au notat că motivația nu s-a modificat, iar 27% au notat că motivația a scăzut.

Principalele provocări cu care s-au confruntat studenții în contextul învățământului online au fost lipsa comunicării cu colegii/ profesorii, notat de 53,4% dintre respondenți, un volum mare de

muncă legată de activitatea individuală, notat de 49,3% dintre respondenți, lipsa concentrării la lecțiile online (44,3%) etc.

Pe lângă aceasta, studenții au reiterat și prezența problemelor tehnice care provocau probleme în perceperea materialului precum: întreruperi în procesul de prezentare a materialului (49,3%), probleme de sunet (40,7%), viteza slabă a internetului (38,0%) etc.

Pe de altă parte, respondenții studiului au notat și principalele beneficii aduse de învățământul online precum: posibilitatea de a combina serviciul cu studiile (80,5%), economisirea timpului pentru deplasarea la/ de la universitate (76%), învățarea într-un mediu confortabil și familiar (59,7%), digitalizarea procesului de învățare (59,3%) etc

Concluzii

În vederea evaluării situației privind dezvoltarea sistemului de învățământ superior în ultimii 12 ani, a fost cercetată dinamica instituțiilor de învățământ superior din țară, după forma de proprietate și numărul de studenți. Astfel, analizele ne permit să scoatem în evidență că, în ultimii 12 ani, se înregistrează o dinamică negativă a numărului de instituții de învățământ superior, de la 33 de instituții înregistrate în 2011 la 24 de instituții în anul 2022. Această situație este una benefică, dat fiind faptul că amplifică necesitatea universităților de a-și racorda activitățile, politicile și strategiile pe dimensiunea atingerii sustenabilității.

În același context, a fost cercetată dinamica studenților instituțiilor de învățământ superior din Moldova. Astfel, în perioada evaluată, 2010-2022, a fost înregistrat un trend negativ al studenților din instituțiile de învățământ superior din țară. În acest sens, dinamica negativă manifestă un impact dramatic asupra activității instituțiilor de învățământ superior, impunându-le să-și reorganizeze managementul universitar pe dimensiunea eficienței energetice, a colectării deșeurilor, în vederea economisirii de resurse, pe de o parte, dar și a câștigării implementării măsurilor de atingere a sustenabilității.

În vederea atingerii educației postmoderne, universitățile trebuie să-și dezvolte:

- *Să-și reevalueze cultura organizațională* centrându-se mai mult pe schimbările inovaționale care afectează mediul universitar, și care impune o adaptabilitate rapidă din partea instituțiilor de învățământ superior;
- *Să-și redefinească obiectivele strategice* în vederea acordării unei atenții sporite asupra digitalizării și dezvoltării de strategii inovaționale care vor ajuta universitățile în depășirea multiplelor provocări cu care se confruntă. Dezvoltarea sistemelor de elearning, e-tutoring, învățământului la distanță, platformelor de învățare precum MOODLE, sunt doar câteva elemente care vor ajuta universitățile să pășească ferme pe calea educației postmoderne;
- *Să-și dezvolte avantaje competitive inovaționale* fiecare universitate trebuie să se focuseze pe identificarea avantajelor inovaționale care le vor ajuta să pășească ferm pe calea atingerii educației postmoderne;
- *Să-și dezvolte modele proprii de atingere a sustenabilității* fiecare universitate trebuie să-și dezvolte modele de atingere a sustenabilității, prin focusarea pe domeniile predare, cercetare, cooperare, efectuând schimbări majore în fiecare dintre aceste domenii.
- *Reevaluarea planurilor de învățământ și introducerea unităților de curs ce țin de sustenabilitate*, amplificarea cercetărilor pe tematica sustenabilității, alocarea unei secțiuni pe siteul universității destinate activităților de atingere a sustenabilității, sunt doar câteva dintre măsurile care ar ajuta universitățile în atingerea sustenabilității.

Bibliografie

1. Cotelnic, A. Quality of Higher Education and Financial Autonomy. In: *Professional Education and Economic Needs of the Black Sea Region*, 2015, pp. 33-38. Chișinău: Departamentul editorial-poligrafic al ASEM. ISBN 978-9975-75-786-7 [citat 15.05.2021]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ru/vizualizare_articol/74618.
2. Pohoată, I. *Filosofia economică și politica dezvoltării durabile*. București: Economica, 2003. ISBN 973-590-613-9.
3. Solcan, A. Evaluarea satisfacției studenților privind învățământul online în perioada Covid-19. In: *Sustenabilitatea: îmbunătățirea produselor destinate consumatorilor și planetei*, Ediția a 7-a, Chișinău, 2021, pp. 50-57. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ru/vizualizare_articol/150470.
4. Suslenco, A. *Modelul dezvoltării inovaționale sustenabile universitare*, Iași, Tehnopress, 2022, 209 p. ISBN 978-606-687-457-1
5. Suslenco, A. Creativitatea – pilon al creării societății digitale. In: *Rolul investițiilor în dezvoltarea economiei digitale în contextul globalizării financiare, consacrate celei de-a 25 aniversări de la fondarea ASEM*, Chișinău, ASEM, 2017, pp. 176-178. ISBN 978-9975-75-866-6. Disponibil: <http://irek.ase.md/jspui/handle/123456789/400>.
6. Suslenco, A. Creativitatea pentru inovare. Provocări pentru Republica Moldova. In: *Progrese în teoria deciziilor economice în condiții de risc și incertitudine*, vol. XXVII, Iași, Tehnopress, 2016, pp. 133-146. ISBN 978-606-685-456-6 (0.49 c.a.). Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/313293761_Progrese_in_teoria_deciziilor_economice_in_conditii_de_risc_si_incetitudine_vol_27.
7. Suslenco, A., Dezvoltarea culturii inovaționale a tinerilor specialiști ca factor al sustenabilității în învățământul superior. In: *Valorificarea strategiilor inovaționale de dezvoltare a învățământului artistic contemporan*, Bălți, Tip. Indigou Color, pp. 190-197, 2018, ISBN 978-9975-3267-1-1.
8. *** Biroul Național de Statistică. Disponibil: www.statistica.md.
9. Rusu, Marinela, *Cultural dimensions of learning - teachers' cultural skills*, in Review of Artistic Education, Ed. SCIENDO & Artes Publishing House, Iași, May, Nr. 24, 2022, p. 237 - 250 DOI: 10.2478 / rae – 2022 – 0029 [RAE 23-24-2022.pdf](https://www.rae.md/rae-2022-0029-RAE-23-24-2022.pdf).